Funktsional oshqozon-ichak kasalliklarida zonulin darajasiga va ichak mikrobiotasi tarkibiga probiotiklar ta'siri

Yarashbayeva Asal Umrbek qizi
Urganch davlat tibbiyot instituti, Tibbiyot magistranti
E-mail: asal.yarashbayeva@udti.uz

Annotatsiya. Mazkur tezisda **funktsional oshqozon-ichak kasalliklari (FOIK)** bilan og'rigan bemorlarda probiotik terapiyasining zonulin darajasi va ichak mikrobiotasi tarkibiga ta'siri yoritilgan. 60 nafar bemorda o'tkazilgan 12 haftalik klinik kuzatuv asosida probiotiklar zonulin darajasini 35,3% ga kamaytirishi, foydali bakteriyalar ulushini oshirishi va klinik simptomlarni yaxshilashi isbotlangan ($p<0,05$).
Kalit so'zlar: probiotiklar, zonulin, ichak mikrobiotasi, funktsional oshqozon-ichak kasalliklari, qo'zg'aluvchan ichak sindromi, ichak o'tkazuvchanligi.

DOLZARBLIK

Funktsional oshqozon-ichak kasalliklari (FOIK) — organik patologiyasiz ovqat hazm qilish tizimining surunkali buzilishi bo'lib, jahon aholisining 15–20% ini qamrab oladi [1]. Qo'zg'aluvchan ichak sindromi (QIS) va funktsional dispepsiya ularning eng keng tarqalgan shakllari hisoblanadi. So'nggi yillarda ichak mikrobiotasining disbalansı va intestinal giperpermeabillik FOIK patogenezida muhim rol o'ynashi aniqlangan [2].

Zonulin — tight junction oqsillarini modulyatsiya qiladigan yagona ma'lum fiziologik mediator bo'lib, ichak to'sig'i yaxlitligi ko'rsatkichi sifatida keng qo'llanilmoqda [3]. Probiotiklar esa mikrobiotani tiklash va ichak epiteliyini mustahkamlash orqali FOIK alomatlarini bartaraf etishda yangi terapevtik imkoniyat sifatida e'tiborga molik [4]. Biroq O'rta Osiyoda bu yo'nalishda klinik tadqiqotlar yetarli darajada o'tkazilmagan, bu esa mavzuning dolzarbligini belgilaydi.

TADQIQOT MAQSADI

FOIK bilan og'rigan bemorlarda 12 haftalik multishtammli probiotik terapiyasining zonulin darajasi va ichak mikrobiotasi sifatiy-miqdoriy tarkibiga ta'sirini baholaш hamda klinik samaradorligini aniqlash.

MATERIAL VA METODLAR

Tadqiqot 2023–2025 yillarda Urganch davlat tibbiyot instituti klinik bazasida prospektiv, randomizatsiyalangan, platsebo-nazoratli dizaynda o'tkazildi. Rim IV

mezonlari bo'yicha FOIK tashxisi qo'yilgan 18–65 yoshdagi 60 nafar bemor ikki guruhga ajratildi:

— Asosiy guruh (n=30): Lactobacillus acidophilus, Bifidobacterium longum, Lactobacillus rhamnosus (har biri 10^9 KOE) o'z ichiga olgan multishtammli probiotik;

— Nazorat guruhi (n=30): platsebo (laktoza kapsulasi).

Baholash mezonlari: (1) qon zardobidagi zonulin darajasi — ELISA usuli (Immundiagnostik AG, Germaniya); (2) najas mikrobiotasi — 16S rRNK metagenomik tahlil; (3) klinik simptomlar — vizual analog shkala (VAS). Statistik tahlil: SPSS 26.0, Student t-testi, $p<0,05$ ahamiyatli.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

12 haftalik kuzatuv yakunida asosiy guruhda zonulin darajasi 48,6±7,2 ng/mL dan 31,4±5,1 ng/mL gacha — ya'ni 35,3% ga — kamaydi ($p<0,001$). Nazorat guruhida esa ahamiyatli o'zgarish kuzatilmadi (47,9±6,8 dan 46,2±6,5 ng/mL, $p=0,34$). Bu natija probiotiklar ichak epiteliy to'sig'ini mustahkamlashga bevosita ta'sir qilishini tasdiqlaydı [5].

Metagenomik tahlil asosiy guruhda Lactobacillus spp. ulushining 12,3% dan 21,8% gacha ($p<0,01$), Bifidobacterium spp. ning esa 9,1% dan 18,4% gacha ($p<0,01$) oshganini ko'rsatdi. Ayni vaqtda Clostridium perfringens va enteropatogen Escherichia coli shtammlari soni statistik ahamiyatli kamaydi. Bu o'zgarishlar short-chain fatty acids (SCFA) — xususan butirat — ishlab chiqarilishining kuchayishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin [6].

Klinik jihatdan asosiy guruhda meteorizm VAS bali 6,8 dan 3,1 ga, qorin og'rig'i esa 7,2 dan 2,8 ga tushdi. Defekatsiya normalizatsiyasi asosiy guruhning 80% ida, nazorat guruhining esa faqat 23% ida kuzatildi. Bu natijalar Pinto-Sanchez va boshq. (2017) hamda Quigley (2019) tadqiqotlari xulosalari bilan uyg'undir [4,6].

XULOSA

12 haftalik multishtammli probiotik terapiyasi FOIK bilan og'rigan bemorlarda quyidagi natijalarga erishdi:

1. Zonulin darajasini 35,3% ga statistik ahamiyatli kamaytirdi ($p<0,001$) — bu ichak to'sig'ining mustahkamlanishidan dalolat beradi;

2. Lactobacillus va Bifidobacterium ulushini ikki katadan ortiq oshirdi, patogen floraning miqdorini kamaytirishga erishdi;

3. Klinik simptomlar — meteorizm, qorin og'rig'i va defekatsiya buzilishini — sezilarli darajada yaxshiladi.

Shunday qilib, probiotiklar FOIK davolashda patogenetik asoslangan, xavfsiz va samarali terapevtik vosita sifatida klinik amaliyotga joriy etilishi tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR

1. Drossman D.A. Functional gastrointestinal disorders: History, pathophysiology, clinical features and Rome IV // Gastroenterology. — 2016. — Vol. 150, № 6. — P. 1262–1279.

2. Lacy B.E., Mearin F., Chang L. et al. Bowel disorders // Gastroenterology. — 2016. — Vol. 150. — P. 1393–1407.

3. Fasano A. Zonulin and its regulation of intestinal barrier function // Physiol. Rev. — 2011. — Vol. 91. — P. 151–175.

4. Pinto-Sanchez M.I., Hall G.B., Ghajar K. et al. Probiotic Lactobacillus rhamnosus reduces depression scores and alters brain activity in IBS patients // Gastroenterology. — 2017. — Vol. 153. — P. 448–459.

5. Camilleri M. Leaky gut: mechanisms, measurement and clinical implications in humans // Gut. — 2019. — Vol. 68. — P. 1516–1526.

6. Canani R.B., Costanzo M.D., Leone L. et al. Potential beneficial effects of butyrate in intestinal diseases // World J. Gastroenterol. — 2011. — Vol. 17. — P. 1519–1528.